

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ З КУРСУ “МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ”

Адміністративна відповідальність за екологічне правопорушення – різновид суспільних відносин, у яких застосовуються заходи адміністративного впливу (стягнення) за протиправні діяння, що порушують встановлений порядок використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки та екологічні права громадян.

Адміністративно-територіальна одиниця – область, район, місто, район у місті, селище, село.

Англосаксонська (англо-американська) модель отримала поширення у Великій Британії, США, Канаді, Австралії та інших країнах (близька до подібної системи організація влади на місцях і в Росії), представницькі органи місцевого самоврядування формально виступають як діючі автономно в межах наданих їм повноважень; пряме підпорядкування нижчих органів вищим відсутнє. Контроль за діяльністю місцевих органів у англосаксонських країнах здійснюється головним чином опосередковано, через центральні органи (міністерства), а також суд.

Асоціація демократичного розвитку і місцевого самоврядування України – незалежна, неурядова, неприбуткова громадська організація, зорієнтована на підтримку місцевого самоврядування як однієї з головних засад побудови громадянського суспільства в Україні, зміцнення її державності та демократичних основ. Створена після перших в історії України демократичних виборів на нарадах представників місцевих рад у містах Дніпродзержинськ (17.08.1990) та Житомир (22.09.1990) під назвою “Асоціація демократичних рад і демократичних блоків у радах”.

Асоціація міст України – всеукраїнська недержавна організація голів міст країни, метою якої є розвиток та утвердження в державі правових засад місцевого самоврядування. Створена в червні 1992 р. Станом на 2002 р. її склад – 366 українських міст, селищ і сіл. До організаційної структури Асоціації міст України належать: секції (великих міст; середніх та малих міст; з питань: освіти, охорони

здоров'я, культури та мистецтва, житлово-комунального господарства, екологічної політики та природокористування, молодіжної політики), спілки (історичних міст, секретарів місцевих рад), координаційна рада з питань комп'ютеризації. Основні напрямки діяльності: участь у формуванні правової бази місцевого самоврядування; взаємодія з органами державної влади; підтримка міських програм та програм муніципального підприємства; захист інтересів муніципальних працівників; підготовка та підвищення кваліфікації кадрів; міжнародне співробітництво.

Асоціація сільських, селищних та міських рад України – всеукраїнське недержавне об'єднання найчисленнішої в Україні ланки органів місцевого самоврядування – сільських, селищних та міських голів. Утворена 26.12.1996 р. у м. Києві.

Атестація муніципальних службовців, що заміщають муніципальну посаду муніципальної служби в органі місцевого самоврядування, проводиться в цілях стимулювання зростання професіоналізму, підвищення відповідальності, виконавської дисципліни муніципальних службовців, попередження корупції в системі органів місцевого самоврядування.

Бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування.

Бюджет розвитку – доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази.

Виконавчі органи місцевого самоврядування – органи, які відповідно до Конституції України та Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у випадку їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування, реалізації рішень, ухвалених територіальними громадами, відповідними радами в межах, визначених цими та іншими законами.

Виконавчі органи рад – органи, які відповідно до Конституції України та цього Закону створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування в межах, визначених цим та іншими законами.

Власні повноваження органу самоорганізації населення – повноваження, надані відповідно до Конституції (254к/96-ВР) та законів України сільською, селищною, міською або районною в місті

(у разі її створення) радою органу самоорганізації населення під час його утворення.

Всесвітня Декларація місцевого самоврядування була проголошена Інтернаціональною спілкою місцевих влад (ІСВМ), що зібралась 23-26 вересня 1985 року в Ріо-де-Жанейро, на свій XXVII Міжнародний конгрес. Її метою було вироблення єдиного стандарту для всіх націй, до якого потрібно прагнути, намагаючись досягнути ефективнішого демократичного процесу, поліпшуючи добробут населення. Ця Декларація складається із преамбули та 11 статей, де визначені основа та концепція місцевого самоврядування, компетенція його органів та умови праці обраних представників, нагляд за діяльністю місцевих органів влади, їх кошти, спілки та міжнародні зв'язки, а також правовий захист місцевих органів влади та їх автономність.

Громадівська теорія або **теорія природних прав громади** ототожнює цілі, завдання і функції органів місцевого самоврядування з діяльністю і функціями громади. В основі цієї теорії є положення про те, що громада, як самоврядний територіальний колектив, така ж самостійна, як і сама держава, тим більше, що вона виникла раніше держави, тому держава є федерацією громад, і виводить свої права від громади, а не навпаки. Отже, держава існує для громади, а не громада для держави, оскільки відповідно до теорії природних прав право могло бути визнане державою, а не створеною нею. Як і людина, громада володіє наданими їй природними і невід'ємними правами. Така громада не повинна підкорятись державі у вирішенні питань місцевого значення, а повинна мати свою власну компетенцію. Органи місцевого самоврядування незалежні і самостійні в своїй діяльності і керуються лише законом відповідно до принципу **“дозволено все, що не заборонено законом”**.

Делеговані повноваження – повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад.

Державницька теорія місцевого самоврядування була започаткована в Магдебурзькому праві, втілилася в Європейській хартії місцевого самоврядування, отримала найбільше поширення в Європі. Основні її положення були розроблені німецькими вченими Л. Штейном та Р. Гнейстом. **Державницька** теорія має своєю основою ідею створення органів самоврядування, повністю підпорядкованих державі. Це – ланка державної влади, яка не має

власних прав, власної компетенції. Органи місцевого самоврядування діють за принципом **“дозволено лише те, що не передбачене законом”**. Такий підхід є популярним у США, де регламентація місцевого управління і самоврядування належить до компетенції штатів і в багатьох з них діє т. зв. **Правило Діллана** – місцевий орган має лише ті повноваження, що є чітко визначеними штатом і ті, що безпосередньо впливають з цих повноважень.

Дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення – різновид юридичної відповідальності, яка застосовується до винних осіб за протиправні дії, що порушують екологічні вимоги у процесі невиконання функціональних обов'язків та інших вимог дисципліни праці, пов'язаних з використанням природних ресурсів, охороною навколишнього природного середовища, забезпеченням екологічної безпеки.

Екологічна експертиза – це процес прийняття рішень, в яких оцінюється екологічний ризик та можливості його попередження.

Етична інфраструктура – це “сукупність засобів, використовуваних для регулювання неналежного і заохочення належного поведіння офіційних осіб”. Термін етична інфраструктура вперше був використаний у доповіді “Етика державної служби: поточні проблеми і практика”, підготовленому в 1996 році Організацією за економічне співробітництво і розвиток (ОЭСР).

Етичний кодекс – форма публічного проголошення державним інститутом (державною службою в цілому чи окремим державним органом) цінностей, правил і стандартів поведінки, на основі яких ця структура зобов'язується діяти в інтересах громадянина, держави і суспільства.

Етичні принципи – це основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, і відображають суттєві положення.

Загальний склад ради – кількісний склад депутатів ради, визначений радою відповідно до закону.

Загальні збори – зібрання всіх чи частини жителів села (сіл), селища, міста для вирішення питань місцевого значення.

Іберійська модель (Бразилія, Португалія, Мексика, з певними особливостями – Іспанія) передбачає, що управління на всіх суб-регіональних рівнях здійснюють обрані населенням представницькі органи місцевого самоврядування (ради) та відповідні головні посадові особи місцевого самоврядування (мери, префекти, алькади тощо). Ці посадові особи стають головами відповідних рад й одночасно затверджуються центральними органами державної влади

як представники державної влади в адміністративно-територіальних одиницях.

Континентальна (французька, романо-германська або європейська) модель місцевого управління поширилась у більшості країн світу (континентальній Європі, франкомовній Африці, Латинській Америці, на Близькому Сході). Вона базується на поєднанні державного управління на місцях і місцевого самоуправління. Згідно з цією моделлю місцеві органи влади підпорядковуються вищим державним органам, які здійснюють прямий контроль за їх діяльністю.

Конфлікт інтересів – це протиріччя між службовими обов'язками і приватними інтересами посадової особи, при якому приватні інтереси посадової особи можуть негативно вплинути на виконання їм своїх службових обов'язків.

Кримінальна відповідальність за екологічний злочин – стан розвитку суспільних відносин, в якому реалізуються засоби кримінально-правового покарання осіб, винних у здійсненні екологічного правопорушення з високим рівнем екологічного ризику і екологічної небезпеки для навколишнього природного середовища, природних ресурсів, життя та здоров'я людей.

Майнова відповідальність за екологічні правопорушення (делікти) – різновид юридичної відповідальності, яка передбачає виконання обов'язку фізичних чи юридичних осіб щодо компенсації шкоди, заподіяної власникам чи користувачам природних ресурсів порушенням екологічного законодавства або порушенням екологічних та інших прав громадян.

Мінімальний бюджет місцевого самоврядування – розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для здійснення повноважень місцевого самоврядування на рівні мінімальних соціальних потреб, який гарантується державою.

Мінімальний рівень соціальних потреб – гарантований державою мінімальний рівень соціальних послуг на душу населення в межах усієї території України.

Місцеве самоврядування означає право і реальну можливість органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою державних справ, під власну відповідальність і в інтересах місцевого населення (*Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Україною у 1997 році*). Термін “місцеве самоврядування” вперше ввів Пруський юрист Х.Р. Гнейст, який вважав, що місцеве самоврядування – це управління, що здійснюється самостійно населенням певної територіальної одиниці.

Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання в громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і Законів України (Закон “Про місцеве самоврядування в Україні” від 24 травня 1997 р.).

Місцеве самоврядування в Українській РСР – це територіальна самоорганізація громадян для самостійного вирішення безпосередньо або через державні і громадські органи, які вони обирають, усіх питань місцевого життя, виходячи з інтересів населення на основі законів Української РСР та власної фінансово-економічної бази (як бачимо, з одного боку констатується факт існування в Україні місцевого самоврядування, з іншого – органи місцевого самоврядування є державними органами).

Місцевий референдум – форма прийняття територіальною громадою рішень з питань, що належать до відання місцевого самоврядування шляхом прямого голосування.

Обласний бюджет – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання.

Органи місцевого самоврядування – це структурно-організовані колективи службовців або одного службовця, що наділяються владою в системі місцевого самоврядування для реалізації владних рішень, а посадові особи місцевого самоврядування – особи, які працюють в органах місцевого самоврядування, мають відповідні посадові повноваження в здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримують заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Органи самоорганізації населення – представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста.

Посадова особа органів місцевого самоврядування (посадова особа місцевого самоврядування) – особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження в здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій та отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету (ст. 2) (ЗУ “Про службу в органах місцевого самоврядування” 07.06.2001р.)

Поточний бюджет – доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для покриття поточних видатків.

Право комунальної власності – право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

Правомочний склад ради – кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку, яка становить не менш як дві третини від загального складу ради.

Представницький орган місцевого самоврядування – виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення.

Принципи на яких здійснюється місцеве самоврядування в Україні: 1) народовладдя; 2) законності; 3) гласності; 4) колегіальності; 5) поєднання місцевих і державних інтересів; 6) виборності; 7) правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами; 8) підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; 9) державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; 10) судового захисту прав місцевого самоврядування.

Професіоналізм – це вищий рівень психофізичних, психічних і особистісних змін, що відбуваються в процесі тривалого виконання людиною службових обов'язків, що забезпечують якісно новий, більш ефективний рівень рішення складних професійних задач в особливих умовах.

Радянська модель (система рад та їх виконавчих комітетів) базувалася на запереченні розподілу влад і визнанні повновладдя представницьких органів знизу доверху. Ця система передбачала, що всі ради, починаючи з найнижчого рівня, є органами державної влади на своїй території; всі інші органи прямо чи опосередковано підпорядковані радам. Відмінною рисою радянського варіанта є двоїста роль територіальних органів влади (“Рад”): вони є одночасно органами місцевого самоврядування та територіальними органами законодавчої влади – утворюють владну вертикаль з головною (“Верховною”) радою на чолі. Внаслідок цього між територіальними органами влади (виконавчими органами рад всіх рівнів) існує ієрархія, підпорядкованість всіх її елементів та відсутність будь-якої

самостійності місцевих органів (наприклад, КНР, КНДР). Хоча в той же час декларується абсолютна влада Рад на своїх територіях, однак ці Ради не є місцевими представництвами центральних органів виконавчої влади.

Районний бюджет – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ, міст районного значення, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання.

Районні та обласні ради – органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст.

Самооподаткування – форма залучення на добровільній основі за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально-побутового характеру.

Система місцевого самоврядування в структурно-організаційному плані – це сукупність органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення та організаційних форм, за допомогою яких відповідна територіальна громада або її складові частини здійснюють завдання та функції місцевого самоврядування, вирішують питання місцевого значення. Система місцевого самоврядування відповідно до Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” (ст. 5) включає такі елементи місцевого самоврядування: територіальна громада; сільська, селищна, міська рада; сільський, селищний, міський голова; виконавчі органи сільської, селищної, міської рад; районні (в місті) ради, які створюються в містах із районним поділом, за рішенням територіальної громади міста або міської ради; районні та обласні ради, що представляють інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; інституції самоорганізації населення.

Система представницьких органів місцевого самоврядування в Україні складається з двох рівнів: сільські, селищні, міські ради – місцеві ради; районні та обласні ради.

Склад ради – кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку.

Сталий розвиток – це розвиток без нанесення збитків основним екологічним, соціальним та економічним процесам, а також системам, від яких ці процеси залежать.

Статут територіальної громади – це документ нормативно-процедурного характеру, який віддзеркалює характерні риси взаємовідносин всередині територіальної спільноти.

Територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.